

vizsgálódás kifejezetten eredményes lehet. Emanuel Modoc elemzésének egyik fontos hozadéka, hogy újfajta betekintést kínál a Marinetti-recepció működésébe a román folyóiratok és újságok hasábjain. Ennek a jelenlétnek a jellege pontosan arra figyelmeztet minket, hogy a kulturális hatás nem feltétlenül jelent közvetlen poétikai hatást valamilyen centrum–periféria irányban – köztudott, hogy a futurizmus nem a legrepresentatívabb áramlat a román avantgárd poétikájában. Úgy tűnik azonban, hogy a Marinettiről folytatott eszmecserék rendkívül fontosak voltak Romániá-

ban abból a szempontból, ahogyan az avantgárd általános képe alakult.

Úgy gondolom, hogy az *Internaționala periferiilor* a román avantgárd tanulmányozásának új szakaszba lépését jelzi – ebben a szakaszban az irodalomtörténet elméleteinek innovatív módszerei bizonyára egyre fontosabbá fognak válni. Várható, hogy ezáltal a tudományterület valódi nemzetköziesedése valósul meg, és ezzel párhuzamosan a román avantgárd dialogikusságban, adaptálhatóságban megmutatkozó világirodalmi, *world literature*-jellege is egyre nyilvánvalóbbá válhat.

Balázs Imre József

VALÓSÁG ÉS KÉPZELET MEZSGYÉIN

Bodor Ádám: *Sehol*

■ A sehol lehet akárhol, minthogy bármikor, bármi (meg)történhet Bodor Ádám lényegre csupaszított, markáns írásainak világában. Ebben az univerzumban a szereplőket mintha örökre az időtlenség pályájára rögzítette volna valami korábbi esemény – lehetett az maga az élet is.

Mi, olvasók hallgatólágoosan elfogadjuk a novellák értelmezéséből kirajzolódó kódokat; lenyűgöz az író precíz nyelvhasználat, magával ragad „az alkotói hevíület kedélyállapota”. Meggyőzőek ezek az egyes szám első személyben jegyzett, narratív történetek, hamar azonosulunk a bennük foglaltakkal, illetve üzeneteikkel. Ráadásul ismerős lehet számunkra a belőlük áradó, „fanyarkás, mondén illat is, keveredve a levéltárak rideg, távolságtartó mezeipoloska-szagával”. Filmszerűek az előttünk és számunkra megnyíló, széles panorámák, a nagy távolságokat átfogó, jól megkomponált tájképek – a Duna-deltától Szibériáig terjed a helyszínek palettája. Egyértelmű, hogy a természet szerető, annak törvényeit jól ismerő és azokat mélyen tisztelő ember a könyv alkotója, akinek figyelme kiterjed a legapróbb részletekre. Aki akkor is felnyit, ha ízekre szed – különben nem

gondoskodhatna a képzelet dinamikájáról, annak panoramikus terelgetéséről, irányítva a tekintetet.

A szereplők fizikuma biztos kézzel, kevés elemmel megrajzolt. Szükszavúságuk a legfőbb jellemzőjük, mert nagy részükre bizony „átszállt [...] a kövek természete”. Sokuk karaktere atipikus, mégis könnyen, egyértelműen értelmezhető, annak ellenére, hogy bemutatásuk rövid, szinte jelképes: a helyzetből, illetve a többiekhez kötődő viszonyulásmódjukból, esetenként a történetéhez szükségszerűen kapcsolódó párbeszédekből ismerjük meg jellemvonásaikat. Például nyilvánvaló, hogy az ikertestvérek, Kován és Bulbuk, egymásnak segítői és kiegészítői, egy az életterük, a „komisz szelektől látogatott” Hlinka-tető, együtt gyakorolják ugyanazon mesterségüket, egy a megélhetésük forrása, és egy asszonnyal élnek, Helgával. Párosuk még vitáikkal is csak erősödik, váratlan helyzetben vagy veszély esetén nyomós, bár testvériesen kíméletes érvekkel cáfolják, vagy ha kell, egyetértéssel nyugtatják – kölcsönösen – a másikat: „valami bajod van, mert hülyeségeket kérdezel”. Szívderítő,

élénk szópárbajuk, ahogy győzelemre hajtó, csavaros gondolatmenettel, feleselve tromfolnak egymásnak: „Ne mondd! Tényleg? Na, hagyjál már. Mondom, hogy viccelsz, csak nem veszed észre”, vagy „Ahogy én, úgy te is tudod”. A testvérek életvitele és kommunikációja, mint az iker-cinkosság irodalmi példázatai, egyértelműek, cselekedeteik, sőt megérzéseik szinkronban vannak.

Pontosan értjük, mi és miért éppen az adott módon történik Bodor Ádám írásában. Akkor is, ha a storykban korábban „sok minden csak sejtelem volt, ingoványos mély titok”. Olvasói hozzáállásunk elfogadó. Ennek egyik oka talán az, hogy éltünk túlozva feleselő, humoros párbeszédek vagy a hosszú hallgatások olykor abszurd világában – „Majd szólok is, amikor muszáj lesz” –, és ismerősek a mesék és regék megízlelt, leleményes nyelvi fordulatai is. Az egyértelmű ráhangolódás másik oka a mesterkézzel meglebegtetett és velünk megosztott impressziók vonzereje lehet. Váratlanul kerülünk szöveghelyzetbe, igazi meglepetés az olykor megjátszott, színpadias kibeszélés, amelynek címzettjei leszünk. Megelőlegezte volna a szerző olvasói bizalmunkat a mitikus sejtetéssel? Ugyanakkor el is kötelezte magát ezzel az irodalmi ösz-szekacsintással. Helyettünk, de nekünk tette ezt nyilvánvalóvá azzal, hogy papírra vetette: „Nem a teremtő műve volt. Nem ám.”

A *Sehol* című kötet novelláinak világában a szereplők közül sokan zord körülmények között élnek. Közös vonás valamennyiükben, hogy mindig tisztában vannak azzal, hogy aminek meg kell történnie, arra sor fog kerülni életükben, magatartásukra mégsem jellemző a passzív várakozás. Cselekedeteikben felelősek, döntéseik ha nem is mindig tudatosak, ösztöneik révén valamiféle természetes törvényszerűség vezeti őket. Igaz, vészhelyzetben, védekezésül csendbe burkolóznak. „Hogy mit szólnak hozzá? Semmit, mondom élesen, ha már így van, akkor semmit. De képzelheti, mennyire örülünk.” Értékrendjüket – akár közel áll az olvasóhoz, akár ellentmond annak – a tapasztalataik, kíméletlenségig következetes logikájuk, illetve pragmatizmusuk határozza meg. Náluk a semmit-mondás humoros, mert tudatos, újabb összekacsintást jelent az olvasóval. „Néha fölhorkant: figyelsz? és következett egy kinyilatkoztatás. A haj, mint olyan, kezdett bele egyszer a mondókájába, fölnézett a plafonra, majd egy jelentős, mély sóhajtással folytatta: szóval, egyáltalán nem olyan, amilyenek gondoltuk.”

Hol kísérteties részletességgel, hol nagyoló vonásokkal rajzolja meg a szerző a tájat, de mindannyiszor épp csak annyira nagyítja föl azt, hogy szereplőinek élette-re azért jól elképzelhető maradjon, hiteles keretbe ágyazodjék a cselekmény.

Írói fantáziájának léptékére szabta tehát Bodor Ádám ezeket a történeteket, nincs bennük habozás, mellébeszélés, fölösleges részletezés. Az életszerűség fenntartható bennük, mind a hét narrátor humorral és eufemizmusokkal ellensúlyozza a tudatos szakmai szigort, a mértéktartás fegyelmét: „Ha a látszatot vesszük, azt hiszem, nagyjából találó a kép, amit fölvázoltam róluk.” Szerény alkotói vallomás ez, de szavatolja, hogy az olvasót nem érheti meglepetés. Sehol vidékein – bár semmi nem borítékolható előre – végül magától értetődik minden, a valós elemek együtteséből mitologizált összhatás kerekedik. Megjelenésével, rendkívüli hajtömegével Milu akaratán kívül, pusztá jelenlétével zavart okoz a börtön (vagy munkatábor) zárt közösségének konyhai rutinjában, és ezért az életével fizet. Máságát, éles esztét, a „jó-istentől származó hajnövesztési engedélyét” nem fogadják el társai, kihívásnak tekintik, és megtorolják. „Nem vagy méltó, hogy egy napot is eltölts közöttünk Maglavit falai között.” A szolgálatosokból kitör az indulatok levezetésének feltartóztathatatlan vágya, rögtönzött hajtömegéből gyilkosság lesz. Valóság és képzelet ötvöződik pótcselekvésükben: áldozatuk halálát banali-zálják, készek a másnapi menü előkészületeinek részeként „tálalni”.

Sehol történt mindez – ott, ahol minden megtörténhet.

Medgyesi Emese